

คติชนในเวทีการประกวด “ธิดาดวงดีศรีสุวรรณโลก”:
การสร้างสรรคกิจกรรมการประกวดนางงามด้วยทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น

สุรเชษฐ์ คูหาเลิศ

วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

E-mail: skhualerd@tu.ac.th

วันที่รับบทความ: 10 กรกฎาคม 2568

วันแก้ไขบทความ: 6 ตุลาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ: 31 ตุลาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคติชนที่ปรากฏในงานประกวดธิดาดวงดีศรีสุวรรณโลกและวิธีการสร้างสรรคกิจกรรมการประกวดโดยใช้ทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นอำเภอสุวรรณโลก จังหวัดสุโขทัย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยกรอบแนวคิดเรื่องคติชนสร้างสรรค (Creative Folklore) ผลการศึกษาพบคติชนที่ปรากฏในกิจกรรมการประกวด 3 ประเภท ได้แก่ 1) ความเชื่อ 2) ประเพณีและพิธีกรรม 3) วรรณกรรมมุขปาฐะ ส่วนวิธีการสร้างสรรคกิจกรรมการประกวดโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นพบลักษณะสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) วิธีคิดเชิงสร้างสรรคที่อิงจากรากวัฒนธรรม 2) วิธีการออกแบบกิจกรรมที่ผสมผสานคติชนเข้ากับบริบทร่วมสมัย และ 3) วิธีการถ่ายทอดและผลลัพธ์ของการสร้างสรรค

คำสำคัญ: การประกวดนางงาม ธิดาดวงดี สุวรรณโลก ทุนวัฒนธรรม คติชนสร้างสรรค

Folklore in the Beauty Pageant of “Miss Duangdee Sri Sawankhalok”: Creative Practices in Pageantry Using Local Cultural Capital

Surachet Khuhalerd

College of Interdisciplinary Studies, Thammasat University

E-mail: skhuhalerd@tu.ac.th

Received: July 10, 2025

Revised: October 6, 2025

Accepted: October 31, 2025

Abstract

This qualitative research examines the folklore associated with the Miss Duangdee Srisawankhalok beauty pageant. It investigates the creative processes through which the local cultural capital in Sawankhalok District, Sukhothai Province, is applied in designing the event. Data were collected through interviews and participant observation, and analyzed using the creative folklore conceptual framework. Results show that pageant activities comprise three types of folklore: 1) beliefs; 2) ritual traditions; and 3) oral literature. The creative process, grounded in local cultural capital, comprises three main approaches: (1) culturally based creative thinking, (2) event design that integrates folklore with contemporary contexts, and (3) transmission strategies that generate cultural impacts.

Keywords: Beauty pageant, Miss Duangdee, Sawankhalok, cultural capital, creative folklore

บทนำ

การประกวด “นางงาม” เป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่พบเห็นได้ทั่วไปในงาน ประเพณีระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะในชุมชนที่ยังคงรักษาวินัยชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ ได้อย่างเข้มแข็ง กิจกรรมดังกล่าวไม่ได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อความบันเทิงหรือ การประกวดความงามในเชิงกายภาพเท่านั้น หากแต่ยังเป็นเวทีที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของชุมชน เชื่อมโยงผู้คนหลากหลายเข้าด้วยกัน สะท้อนให้เห็นถึงพลวัตทางสังคม และวัฒนธรรมในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง การประกวดจึงสามารถเป็น “พื้นที่” แห่งการสร้างสรรคความหมายใหม่ของความงาม อัตลักษณ์ และค่านิยมร่วมสมัย ที่ตั้งอยู่บนฐานของทุนวัฒนธรรมดั้งเดิม

“ธิดาดวงดีศรีสุวรรณโลก” เป็นการประกวดนางงามระดับท้องถิ่นที่น่าสนใจ จัดขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2568 ในงานประเพณีสงกรานต์ของอำเภอสุวรรณโลก จังหวัด สุโขทัย ภายใต้การสนับสนุนของเทศบาลเมืองสุวรรณโลก และประชาสัมพันธ์ข้อมูล ผ่านเพจ “การท่องเที่ยวบ้านฉนวนสุวรรณโลก” การประกวดถือเป็นหนึ่งในกิจกรรมหลัก ของงานประเพณีสงกรานต์ ภายใต้แนวคิด “ไหว้พระ 3 ฤทธิ์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ศาลหลักเมือง สงกรานต์ลือเลื่อง เมืองสุวรรณบ้านเรา” นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมอื่น ๆ เช่น เทศกาลอาหารดี ดนตรีสนุก เมืองสุวรรณโลก (หวันโลก Food & Fun) เพื่อส่งเสริม ความร่วมมือในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนส่งเสริม การท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้ประชาชน พร้อมกับแนวคิดหลักของการประกวด มีการเชื่อมโยงกับประเพณีสงกรานต์และการใช้ทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อสร้าง ภาพลักษณ์ของ “สุวรรณโลก” เมืองที่เคยเป็นจังหวัดและปัจจุบันเป็นศูนย์กลางทุนทาง สังคม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว การจัดงานจึงเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐและ ชุมชน โดยเทศบาลเมืองสุวรรณโลกสนับสนุนควบคู่กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในพื้นที่ผ่านรางวัลพิเศษและกิจกรรมต่าง ๆ ภายในงาน ทำให้เกิดความร่วมมือและ การมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างชัดเจน

ในการนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิด “คติชนสร้างสรรค์” ตามแนวทางการศึกษาของศิริพร ณ ถลาง (2559) โดยมองว่าคติชนสามารถผลิตซ้ำ ประยุกต์ และสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมวัฒนธรรมสมัยใหม่ เพื่อสร้างคุณค่าและมูลค่าใหม่บนฐานทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น พบงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น พจมาน มูลทรัพย์ และศิริพร รักดีผาสุข (2565) ได้ศึกษาเรื่อง พญานาคบูชา: การสร้างสรรค์ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับพญานาคในบริบทสังคมอีสานร่วมสมัย และชาญยุทธ สอนจันทร์ (2560) ได้ศึกษาเรื่องการผลิตซ้ำและการสร้างใหม่ในประเพณีบุญข้าวจี้อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า คติชนมิได้คงอยู่ในรูปแบบเดิม หากแต่มีพลวัตในการผลิตซ้ำและสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย ในเรื่องของพญานาคบูชา แสดงให้เห็นถึงการนำความเชื่อพื้นถิ่นมาสร้างประเพณีและพิธีกรรมใหม่ที่ตอบโจทย์ทั้งด้านศรัทธาและการท่องเที่ยว ในขณะที่เรื่องประเพณีบุญข้าวจี้อ่อนการนำประเพณีมาใช้สร้างอัตลักษณ์ สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ และขยายความหมายทางสังคมการเมือง จากงานวิจัยดังกล่าวความสำคัญของการศึกษาคติชนในบริบทสมัยใหม่ว่า คติชนสามารถทำหน้าที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ถูกนำไปสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดการรับรู้ในวงกว้างตอบสนองทั้งความเชื่อ อัตลักษณ์ และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่กล่าวถึงการประยุกต์คติชนในกิจกรรมร่วมสมัยสอดคล้องกับงานของอภิลักษณ์ เกษมผลกุล และพงษ์ศิริชัย สมคะแน (2565) ศึกษาคติชนกับนางงาม: บทบาทหน้าที่ของคติชนและภาพสะท้อนสังคมไทย พบว่า คติชนในวงการนางงามมีบทบาททั้งในด้านจิตใจและการสร้างพลังทางสังคม เช่น ความเชื่อเครื่องราง และพิธีกรรมต่าง ๆ ในขณะเดียวกันงานของภาณุวัฒน์ สุกุลสืบ (2561) ศึกษาการสร้างสรรค์ประเพณีด้วยคติชนประยุกต์: กรณีศึกษาเทพบุตรสลุงหลวงในงานสลุงหลวง กลองใหญ่ ปีใหม่เมือง จังหวัดลำปาง พบว่า การประกวดเทพบุตรสลุงหลวงเป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการประยุกต์คติชนประเภทความเชื่อ การเสี่ยงทาย และแนวปฏิบัติของคนล้านนาเข้ากับกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง

กระบวนการสร้างสรรค์กิจกรรมวัฒนธรรมร่วมสมัยด้วยทุนทางคติชน นอกจากนี้ยังพบ งานของอรอุษา สุวรรณประเทศ และคณะ (2567) ได้ศึกษาถอดรหัสสุนทรียะเมื่อง: การออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมโดยใช้เกมสถานการณ์จำลอง โดยเน้น การมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ พบว่า เกมช่วยกระตุ้นการ แสดงออกถึงรสนิยมและความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง สะท้อนรหัสสุนทรียะ ของเมื่องที่นำไปสู่การพัฒนาเชิงวัฒนธรรมอย่างมีชีวิต แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับ การจัดกิจกรรมประกวดธิดาดวงดีที่ใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นฐานในการสร้างสรรค์

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าการประกวดธิดาดวงดีศรีสุวรรณคโลกเป็นตัว อย่างของกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้ทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นในบริบท ร่วมสมัยได้อย่างชัดเจน ทั้งยังเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างให้กับความหลากหลายทาง อัตลักษณ์ การตีความใหม่ และการสื่อสารค่านิยมของสังคมในยุคปัจจุบัน ผ่านกรอบ แนวคิดคติชนสร้างสรรค์ซึ่งเป็นหัวใจหลักของการวิเคราะห์ในการศึกษาคั้งนี้

จุดประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคติชนที่ปรากฏอยู่ในกิจกรรมการประกวดธิดาดวงดีศรี สุวรรณคโลก อำเภอสุวรรณคโลก จังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อศึกษาวิธีการสร้างสรรค์กิจกรรมการประกวดโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรม ท้องถิ่นในการประกวดธิดาดวงดีศรีสุวรรณคโลก อำเภอสุวรรณคโลก จังหวัดสุโขทัย

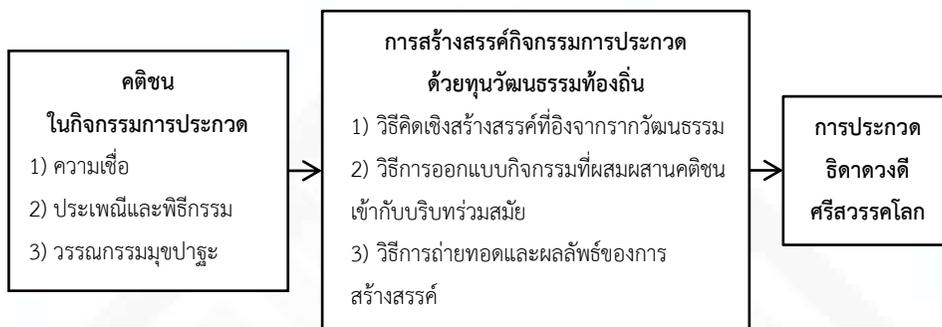
แนวคิด ทฤษฎี และกรอบแนวคิดของการวิจัย

ในการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิด “คติชนสร้างสรรค์” ของศิริพร ณ ถกลาง (2559) มาใช้เป็นกรอบคิดในการศึกษา ซึ่งอธิบายว่าคติชนไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งหรือคงอยู่ ในรูปแบบดั้งเดิมเท่านั้น คติชนมีการสร้างขึ้นใหม่หรือผลิตซ้ำในลักษณะของการสืบ ทอดในบริบทใหม่ อันหมายรวมถึงการประยุกต์ การต่อยอด และการสร้างสรรค์ ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมวัฒนธรรมสมัยใหม่ เพื่อสร้างสรรค์กิจกรรมหรือวัตถุ

ทางวัฒนธรรมใหม่ ๆ ให้มีคุณค่าและมูลค่า โดยมีรากฐานมาจากทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น
อันนำไปสู่คติชนร่วมสมัยอย่างยั่งยืน

ภาพ 1

กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. การทบทวนวรรณกรรมและศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ทบทวน
วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดคติชนสร้างสรรค์ ตลอดจนองค์ความรู้
ด้านความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม วรรณกรรมมุขปาฐะ และทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น
เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบเครื่องมือวิจัย โดยจัดทำแบบสัมภาษณ์
กึ่งโครงสร้างและกำหนดขอบเขตการศึกษาเฉพาะกิจกรรมการประกวดธิดาดวงดี
ศรีสุวรรณโลก พร้อมใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง เพื่อคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง
ที่มีบทบาทสำคัญและมีประสบการณ์ตรงกับกิจกรรมการประกวด

2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่ม
ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) ผู้จัดการประกวด 2) ผู้เข้าประกวดนางงาม และ 3) ผู้จัดการ
นางงาม โดยเก็บข้อมูลระหว่างวันที่จัดงานประเพณีและนอกช่วงจัดกิจกรรม
การประกวด เพื่อเก็บมุมมองเชิงลึกเกี่ยวกับข้อมูลคติชน กระบวนการจัดงานและ
การประยุกต์ใช้ทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังสังเกตการดำเนินกิจกรรม

เพื่อบันทึกบริบทเชิงคุณภาพ พร้อมทั้งได้รับความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการบันทึกเสียงเพื่อความถูกต้องในการถอดความ วิเคราะห์ และตีความ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปและอภิปรายผล โดยนำข้อมูลจากเอกสารและภาคสนามมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จัดกลุ่มตามประเภทคติชนที่ปรากฏ และวิเคราะห์วิธีการสร้างสรรค์กิจกรรมด้วยทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น พร้อมเรียบเรียงและสรุปผลในลักษณะการพรรณนาวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้คติชนและการสร้างกิจกรรมวัฒนธรรมร่วมสมัย

ผลการวิจัย

“ริตาดวงดีศรีสุวรรณโลก” เป็นการประกวดนางงามที่จัดขึ้นในช่วงงานประเพณีสงกรานต์ของอำเภอสุวรรณโลก จังหวัดสุโขทัย ได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลเมืองสุวรรณโลก โดยมีการประชาสัมพันธ์ผ่านเพจเฟซบุ๊กการท่องเที่ยวบ้านฉันทสุวรรณโลก การประกวดนี้มีลักษณะเปิดโอกาสให้กับบุคคลทุกเพศ ทุกวัย และจากทุกจังหวัดสามารถสมัครเข้าร่วมการประกวดได้ ซึ่งส่วนใหญ่กลุ่มผู้สมัครจะเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQIA+) และกลุ่มผู้หญิงที่กล้าแสดงออกถึงตัวตน ความสามารถ และอัตลักษณ์เฉพาะบุคคล ซึ่งจากชื่อกิจกรรมการประกวดดังกล่าวปรากฏแนวคิดหลักสำคัญเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องดวง ซึ่งคำว่า “ดวง” นั้นหมายถึง โชตาหรือโชคชะตา เช่น ดวงดี ดวงตก มักใช้ว่า ดวงชะตา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) ซึ่งในบริบทกิจกรรมการประกวดนี้ ใช้คำว่า “ดวงดี” โดยหมายถึง ผู้โชคดีที่ได้รับคัดเลือกให้ชนะการประกวดด้วยโชคชะตาและความเมตตาจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อันสะท้อนถึงผู้พร้อมด้วยความงาม ความสามารถ และความเชื่อเรื่องบุญวาสนาของผู้เข้าประกวด ซึ่งสอดคล้องกับคุณสมบัติของผู้เข้าประกวด ได้แก่ 1) มีสัญชาติไทย มีสุขภาพแข็งแรง ร่าเริง และกล้าแสดงออก โดยไม่จำกัดภูมิภาค 2) ไม่จำกัดเพศ (LGBTQIA+) สามารถแต่งกายเป็นหญิงและเชื่อว่าตน “ดวงดี” 3) ไม่มีประวัติและ

พฤติกรรมเสื่อมเสีย และ 4) ยอมรับผลการตัดสินของสิ่งศักดิ์สิทธิ์และการเสียหายของคณะกรรมการ จากการศึกษาพบผลการศึกษาดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. คติชนที่ปรากฏอยู่ในกิจกรรมการประกวดธิดาดวงดีศรีสุวรรณคโลก อำเภอสุวรรณคโลก จังหวัดสุโขทัย

1.1 คติชนประเภทความเชื่อ เกิดการตกลงใจร่วมกันของกลุ่มชนต่อการมีอยู่ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ได้รับการส่งต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2542) ความเชื่อเหล่านี้ก่อให้เกิดการปฏิบัติที่สอดคล้องกันในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อความรู้สึก ความคิดและการแสดงออกของกลุ่มชนอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจกรรมการประกวดนางงามพบความเชื่อที่สำคัญจำนวน 4 เรื่อง ดังนี้

1.1.1 ความเชื่อเรื่องดวง “ดวง” เป็นแกนสำคัญที่สะท้อนผ่านชื่อการประกวด “ธิดาดวงดี” โดยมีมิติความหมายซ้อนทับอยู่สองระดับ กล่าวคือ ในมิติด้านความบันเทิง คำว่า “ธิดาดวงดี” เป็นการสร้างสรรค์ทางภาษาที่ให้อารมณ์ขันและความเพลิดเพลินแก่ผู้ชม ทำให้เวทีประกวดมีชีวิตชีวาและดึงดูดผู้คนให้มีส่วนร่วม แต่ในอีกมิติหนึ่งซึ่งลึกซึ้งกว่านั้น ทางผู้จัดการประกวดและผู้เข้าประกวดกลับผูกโยงชื่อดังกล่าวเข้ากับความเชื่อเรื่องโชคชะตา บุญวาสนา และการเกื้อหนุนจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเช่นนี้ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนผ่านการปฏิบัติจริง ไม่ว่าจะเป็นการกราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การอธิษฐานขอพรหลวงพ่อดำสมุทร หรือการนำเสนอตนเองผ่านบทประพันธ์ร้อยกรองที่เน้นย้ำบุญกุศลและชะตาชีวิต สิ่งเหล่านี้สะท้อนว่า การประกวด “ธิดาดวงดี” ไม่ได้เป็นเพียงการเล่นคำเพื่อความสนุกสนาน แต่ทำหน้าที่เป็นเวทีที่ผสมมิติทางภาษาเข้ากับระบบความเชื่อทางคติชน ผู้เข้าประกวดจึงมิได้แสดงออกเพียงความงามหรือความสามารถเท่านั้น หากยังถ่ายทอดศรัทธาและความเชื่อเรื่องดวงชะตาในเชิงพิธีกรรมและวัฒนธรรมควบคู่กันไป ทำให้ชื่อ “ธิดาดวงดี” กลายเป็นสัญลักษณ์ทางสังคมที่มีพลังสองด้าน คือ เป็นทั้งเครื่องมือสร้างความบันเทิงและเป็นสื่อกลางเชื่อมโยงศรัทธาของชุมชนอย่างมีพลวัต

1.1.2 ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การประกวดธิดาดวงดีศรีสุวรรณโลกเป็นกิจกรรมทางความเชื่อที่แฝงอยู่ในวิถีชีวิตชุมชน โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่ ซึ่งปรากฏเด่นชัดผ่านคำขวัญของงานว่า “ไหว้พระสามฤทธิ์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ศาลหลักเมือง สงกรานต์ลือเลื่อง เมืองสุวรรณบ้านเรา” คำขวัญนี้สะท้อนเอกลักษณ์ของประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น พร้อมแสดงความเชื่อมโยงระหว่างความศรัทธาของชุมชนกับกิจกรรมการประกวด”

ทั้งนี้ บนเวทีการประกวดจะมีการอัญเชิญพระสามฤทธิ์จำลองทั้งสามองค์ขึ้นประดิษฐานด้านบน เพื่อให้ผู้เข้าประกวดได้กราบไหว้และขอพรในแต่ละรอบ “พระสามฤทธิ์” หมายถึง พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ทั้งสามองค์ ได้แก่ 1) หลวงพ่อพระพุทธรูปเรื่องฤทธิ์ ประดิษฐานที่วัดสว่างอารมณ์วรวิหาร (วัดจวน) ตำบลในเมือง 2) หลวงพ่อลือฤทธิ์ ประดิษฐานที่วัดสุวรรณคาราม (วัดกลาง) ตำบลในเมือง และ 3) หลวงพ่อสัมฤทธิ์ ประดิษฐานที่วัดคลองกระจง ตำบลคลองกระจง ทั้งสามองค์ถือเป็นศูนย์รวมศรัทธาที่ชาวสุวรรณโลกเคารพบูชามาอย่างยาวนาน

ความเชื่อเหล่านี้ปรากฏในบริบทของการประกวดอย่างสร้างสรรค์ ผู้เข้าประกวดมักอ้างถึงหรือขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ใช้ถ้อยคำเชิงสัญลักษณ์ และสอดแทรกความเชื่อเหล่านี้ในบทร้อยกรองแนะนำตัว การกระทำและการแสดงออกดังกล่าวสะท้อนบทบาทหน้าที่ของคติชนประเภทความเชื่อได้อย่างชัดเจน

1.1.3 ความเชื่อเรื่องชื่อ “ชื่อ” เป็นองค์ประกอบสำคัญที่สะท้อนความเชื่อด้านความเป็นมงคล ในกิจกรรมการประกวดพบว่าผู้เข้าประกวดใช้ชื่อที่สะท้อนคติชนร่วมสมัย ซึ่งผสมผสานเรื่องของความหมาย ความหวัง อัตลักษณ์ และอารมณ์ขันส่วนบุคคลไว้ในชื่อของตน สามารถจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะเด่น ดังนี้

1) ชื่อที่มีลักษณะเป็นนามมงคลทั่วไป เป็นชื่อที่สะท้อนถึงความงาม ความดี หรือคำที่มีความหมายดีงามในบริบทสังคมวัฒนธรรมไทย เช่น พิรดา อัครเดช โชติสกุล, วรรณรัตน์ ขาดีไทย, รัชฎากร งามธุระ, ขวัญหทัย สังขารา, นุชนาถ สุขาดา,

ให้กับผู้สวมใส่” ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของผู้เข้าประกวดที่กล่าวว่า “หนูว่าถ้าเลือก สีชุดให้ถูก หรือใส่สีที่เราชอบ มันก็จะช่วยเสริมดวงชะตา แบบว่าใส่แล้วรู้สึกมั่นใจ มั่นหน้า กล้าเดิน กล้าทำอะไรมากขึ้นเลยค่ะ” (หทัยรัตน์ นิระชน, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 พฤษภาคม 2568)

นอกจากนี้ในการประกวดรอบตัดสินนั้น ทางกองประกวดยังได้นำเสนอความเชื่อเรื่องสีมงคลผ่านการจัดเตรียมเครื่องแต่งกายให้ผู้เข้าประกวด โดยการจับสลากเลือก “สี” ให้สอดคล้องกับ “ตำนานนางสงกรานต์” โดยสีของอาภรณ์ในแต่ละวัน ได้แก่ วันจันทร์ นางโคราคเทวี อาภรณ์สีเหลือง, วันอังคาร นางรากษสเทวี อาภรณ์สีชมพู, วันพุธ นางมณฑาทเทวี อาภรณ์สีเขียว, วันพฤหัสบดี นางกิริณีเทวี อาภรณ์สีส้ม, วันศุกร์ นางกิมิทาเทวี อาภรณ์สีฟ้า, วันเสาร์ นางมโหทรเทวี อาภรณ์สีม่วง และ วันอาทิตย์ นางทงษเทวี อาภรณ์สีแดง (สุคนธ์ มีชื่อ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 พฤษภาคม 2568)

1.2 คติชนประเภทประเพณีและพิธีกรรม มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการขับเคลื่อนพลังทางวัฒนธรรมในการส่งต่อความเชื่อ ค่านิยม และแบบแผนการปฏิบัติที่สังคมยอมรับ โดย “ประเพณี” เป็นกิจกรรมหรือพิธีการที่สืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น ในขณะที่ “พิธีกรรม” นั้นเป็นวิธีการหรือกระบวนการประกอบพิธีที่มีลำดับขั้นตอนอย่างชัดเจน ซึ่งมุ่งหมายให้เกิดผลลัพธ์ตามความตั้งใจ ไม่ว่าจะเป็นการเสริมสิริมงคล การแสดงความเคารพ หรือการเชื่อมโยงสัมพันธ์กับพลังเหนือธรรมชาติ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2542) ในการประกวดธิดาดวงดีศรีสุวรรณโลก ผู้จัดการประกวดได้นำขั้นตอนสำคัญของประเพณีและพิธีกรรมที่สะท้อนเอกลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรมมาใช้เป็นเครื่องมือในการคัดเลือกผู้เข้าประกวด โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้ “ประเพณีทอดผ้าป่าราว” และ “พิธีกรรมเสี่ยงทาย” ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประเภทของประเพณีนั้น คือ ประเพณีทอดผ้าป่าราว ถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล

ที่สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ปัจจุบันประเพณีนี้จัดขึ้นในช่วงวันออกพรรษาเพียง 3 แห่งเท่านั้น ได้แก่ 1) วัดสว่างอารมณ์วรวิหาร หรือวัดจวน ตำบลเมืองสวรรคโลก 2) วัดป่าข่อย ตำบลเมืองสวรรคโลก และ 3) วัดไผ่ล้อม ตำบลย่านยาว (สุวัฒนา รุ่งสมัย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 พฤษภาคม 2568) ชาวบ้านจะเตรียมข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ จัดทำเป็น “ผ้าป่ารายกอง” ตกแต่งด้วยวัสดุทางธรรมชาติที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น รวมถึงการเตรียม “สลากภัตผ้า” เช่น ผ้าเช็ดตัวหรือผ้าห่มตามกำลังศรัทธา แล้วนำมาแขวนไว้ตามราวเชือกที่วัดจัดขึ้น (ณัฐศิษฏ์ ถาวร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 พฤษภาคม 2568 สำหรับการประกวดธิดาดวงดีศรีสวรรคโลก ผู้จัดได้นำขั้นตอนสำคัญบางส่วนของประเพณีมาประยุกต์ใช้ในการคัดเลือกผู้เข้าประกวด โดยเฉพาะขั้นตอนการนำผ้าเช็ดตัวมาแขวนไว้บนราวเชือกที่จัดขึ้น ซึ่งผ้าแต่ละผืนมีสีต่างกัน หากผู้เข้าประกวดจับได้สีใดจะอยู่ในกลุ่มสีนั้น และกลุ่มที่ถูกสุ่มเลือกจะผ่านเข้าสู่รอบต่อไป ส่วนกลุ่มสีอื่นจะตรอบในทันที

ในส่วนของประเพณีพิธีกรรม พบว่า “พิธีกรรมเสี่ยงทาย” เป็นการนำวิธีการเสี่ยงทายมาใช้กับผู้เข้าประกวด โดยผู้เข้าประกวดต้องจับสิ่งของเพื่อผ่านเข้าสู่รอบต่อไป โดยผลลัพธ์ไม่สามารถคาดเดาได้ ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อเรื่อง “ดวง” ของผู้เข้าประกวด พิธีกรรมดังกล่าวปรากฏในหลายช่วงของกิจกรรมและมีลักษณะเฉพาะที่ผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมกับการออกแบบเชิงสร้างสรรค์หลายรูปแบบ ทั้งในแง่ของการสร้างบรรยากาศที่ศักดิ์สิทธิ์ การสร้างความตื่นเต้น และการจัดกระบวนการประกวดให้เป็นระบบ ดังนี้

1) การเสี่ยงจับสลากลำดับการขึ้นเวทีเพื่อแนะนำตัวและเข้ารอบ เป็นการเสี่ยงทายขั้นแรกที่ใช้ “ดวง” ในการกำหนดโอกาสของผู้เข้าประกวด โดยไม่มีการใช้เกณฑ์ทางด้านรูปลักษณ์หรือความสามารถเป็นตัวตัดสิน

2) การเสี่ยงจับของผ้าป่า ผู้เข้าประกวดจะทำการสุ่มจับของผ้าป่าที่บรรจุข้อความ หากในซองมีคำว่า “ดวงดี” ก็จะถือว่าผ่านเข้าสู่รอบถัดไป หากจับไม่ได้ก็จะตรอบในทันที

3) การเสียงจับเชียมซี ในรอบสุดท้ายผู้เข้าประกวดที่ผ่านเข้ารอบทุกคน จะสักการะพระสามฤทธิ์ด้านบนเวที จากนั้นจับไม้เชียมซี หากจับได้หมายเลข 1-6 จะได้รับการคัดเลือกเป็นผู้ชนะตามลำดับ

กระบวนการทั้งหมดสะท้อนการประยุกต์ประเพณีและพิธีกรรมในกิจกรรม ประกวดร่วมสมัย ไม่เพียงแสดงความเชื่อเรื่องดวงหรือโชคชะตาเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมความเท่าเทียมของผู้เข้าประกวดทุกคนแทนการตัดสินตามเกณฑ์ที่อาจสะท้อนทัศนคติส่วนบุคคลของคณะกรรมการ นอกจากนี้ ยังสะท้อนความคิดสร้างสรรค์ของผู้จัด ในการนำคติชนมาประยุกต์ใช้เพื่อออกแบบกิจกรรมให้มีความหมายและคุณค่าอย่าง น่าสนใจ

1.3 คติชนประเภทวรรณกรรมมุขปาฐะ เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคำประพันธ์ร้อย กรองในการแนะนำตัวของผู้เข้าประกวดมีลักษณะของ “เพลงพื้นบ้าน” ถ่ายทอดปาก เปล่าด้วยคำร้อยกรองที่มีความเรียบง่ายในถ้อยคำ การร้อง และการแสดงออกโดยไม่มี กฎเกณฑ์ที่ตายตัว (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2542) เป็นบทประพันธ์ร้อยกรอง ที่ได้รับการส่งต่อกันมาในลักษณะของ “ครูพักลักจำ” โดยไม่สามารถระบุผู้แต่งได้อย่าง ชัดเจนจาก “กลุ่มนางงามเดินสายประกวด” ในทุกพื้นที่ จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม พบวรรณกรรมมุขปาฐะ จำนวน 8 บท โดยแบ่งตามลักษณะของคำประพันธ์ร้อยกรอง ได้เป็น 3 กลุ่มกลอน ดังนี้

1.3.1 กลอนหัวเดียว เป็นกลอนที่ลงท้ายสระเสียงเดียวกันไปเรื่อย ๆ เช่น กลอนลานเป็นกลอนที่มีคำสุดท้ายของวรรคหลังลงด้วยกลุ่มเสียง “-าน” ได้แก่

“เอ็ง เิง เจอ ซะ เอ็ง เอี้ย พระพุทธเรื่องฤทธิ์ พิพิธภัณฑนะว่าล้ำค่า พิษสวนไร่นา
นางมตระการ เครื่องสังคโลกก็ดีอีกทั้งยังมีทองโบราณ เมื่อนี้สุขสันต์เมืองสวรรค์โลก
ขอบคุณท่านนายกที่จัดงาน ยกมือกราบศาลหลักเมือง เลื้อเมืองทรงเมืองอยู่คุ้มบ้าน ขอ
พรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทุกพระองค์ ขอให้หนุ่มก่อนสงกรานต์ เอชา หนอยแม่”

(ผู้เข้าประกวดหมายเลข 15)

1.3.2 กลอน 8 เป็นกลอนที่ใช้โครงสร้างกลอนสุภาพ มีลักษณะ 4 วรรคต่อ 1 บท มีสัมผัสระหว่างวรรคตามฉันทลักษณ์ไทย ในวรรณกรรมมุขปาฐะในการประกวดนี้อาจมีความไม่สมบูรณ์ของการสัมผัส ได้แก่ 1) “เสาศิลาแปดศอกดอกเป็นหลัก คนมาผลักนานเข้าเสายังไหว จิตใจชายแข็งแกร่งสักเพียงใด กะเทยไทยเอาตุ๋นร้อนยอมน อ่อนลง” (ผู้เข้าประกวดหมายเลข 43) 2) “ใครปรบมือขอให้รวยด้วยทรัพย์สินให้มีกิน มีใช้ให้ถูกหวย เป็นท่านชายขอให้ประสพพบโชคอำนวย เป็นท่านหญิงท่านกะเทย ขอได้ผู้รวย ควยใหญ่ยาว” (ผู้เข้าประกวดหมายเลข 9, 11, 12, 18, 28) 3) “งานในวันนี้เป็นหนึ่งไม่เป็นสอง เวทีสวยอลังกาลช่างนำมามอง เพื่อสาวสองเค้าจัดให้ได้มากัน ประกวดด้วยทำบุญด้วยช่วยกันเสริม ช่วยกันเติมประเพณีสงกรานต์อย่างสร้างสรรค์ สวยก็มีผีก็มาอย่าว่ากัน มาตามฝัน ธิดาดวงดีศรีสุวรรณโลกเอ๋ย” (ผู้เข้าประกวดหมายเลข 13) 4) “คนจะงามงามที่ใจไซ้ไบหน้า งามจรยามเมตตาและศักดิ์ศรี งามความคิดเปี่ยมด้วยคุณธรรมดี งามวจีอ่อนหวานและอ่อนโยน” (ผู้เข้าประกวดหมายเลข 34) 5) “คนเห็นคนเป็นคนนั้นแหละคน คนเห็นคนไม่ใช่คนใช่คนไม่ กำเนิดคนต้องเป็นคนทุกคนไป จนหรือมีผู้ดีไพร่ไม่พ้นคน” (ผู้เข้าประกวดหมายเลข 19)

1.3.3 กลอนลิเก เป็นกลอนบทละครที่ใช้ในการแสดงลิเก มีลักษณะที่โดดเด่นทางด้านฉันทลักษณ์ จังหวะ ทำนอง และลีลาในการร้องหรือการรำ ซึ่งถือเป็นการสื่อสารอย่างไพเราะและอ่อนหวาน ได้แก่ 1) “กราบตักท่านนายก กราบบอกท่านผู้ว่า กราบหว่างขาท่านผู้ชม แล้วกราบที่หว่างนมท่านคณะกรรมการ” (ผู้เข้าประกวดหมายเลข 6, 21, 22) 2) “ส่งเสียงหวาน ๆ ดังแว่ว ส่งเสียงแจ้ว ๆ จากใจ น้องขวัญข้าว คนนี้ขอวอนไหว้ ขอทุกคนอย่าได้หนีหน้า ด้วยความรักและนับถือ ขอเสียงปรบมือส่งมา” (ผู้เข้าประกวดหมายเลข 22)

2. วิธีการสร้างสรรค์กิจกรรมการประกวดธิดาดวงดีศรีสุวรรณโลกด้วยทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น

จากการศึกษาพบกระบวนการสร้างสรรค์กิจกรรมโดยใช้ทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น ประกอบด้วย 3 วิธีการสำคัญ ได้แก่ 1) วิธีคิดเชิงสร้างสรรค์ที่อิงจากรากวัฒนธรรม

2) วิธีการออกแบบกิจกรรมที่ผสมผสานคติชนเข้ากับบริบทร่วมสมัย และ 3) วิธีการถ่ายทอดและผลลัพธ์ของการสร้างสรรค์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 วิธีคิดเชิงสร้างสรรค์ที่อิงจากรากวัฒนธรรม ผู้จัดการประกวดได้แสดงความคิดเห็นถึงประเด็นดังกล่าวว่า

“อำเภอสุวรรณโลก เคยเป็นจังหวัดมาก่อนในอดีต พื้นที่บริเวณนี้มีความสำคัญมาก ทั้งในเรื่องของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น พื้นที่ของเรามีของดีอยู่เยอะ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ที่สะท้อนความเป็นเมืองสุวรรณโลกได้ แต่บางครั้งคนในพื้นที่เองก็อาจมองข้าม เพราะเห็นตั้งแต่เด็กเห็นจนชินตา เราเลยอยากหยิบของดีเหล่านี้มาเล่าใหม่ มาทำให้มันร่วมสมัยขึ้นในรูปแบบที่เราทำได้ เพื่อให้คนรุ่นเก่า รุ่นใหม่ หรือผู้ที่ไม่เคยรู้จักสุวรรณโลกได้เห็นมุมมองใหม่ ๆ ของบ้านเรา เราไม่ได้สอนหรือบังคับ เพียงต้องการให้รู้จักและเข้าใจเพื่อการเรียนรู้...”

(สุวัฒนา รัสสมัย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 พฤษภาคม 2568)

จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้จัดการประกวดมีวิธีคิดสำคัญในการสร้างสรรค์กิจกรรม โดยอาศัยผลผลิตทางวัฒนธรรมในอำเภอสุวรรณโลก ทั้งความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมท้องถิ่น มาปรับประยุกต์ใช้ในการออกแบบกิจกรรมการประกวดเพื่อสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัวและทำให้กิจกรรมมีความน่าสนใจสำหรับผู้เข้าประกวด ผู้ร่วมงาน และผู้ชมออนไลน์ นอกจากนี้ยังพบว่า แนวคิดของการสร้างสรรค์ดังกล่าวมุ่งเน้นการเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน โดยการนำ “ของดี” ที่มีอยู่แล้วในพื้นที่มานำเสนอในรูปแบบร่วมสมัย ทำให้คนรุ่นใหม่หรือผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับพื้นที่ได้รู้จักและเข้าใจในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น

สรุปได้ว่า กิจกรรมการประกวดในอำเภอสุวรรณโลกได้สะท้อนให้เห็นถึงวิธีคิดเชิงสร้างสรรค์ที่อิงจากรากวัฒนธรรม โดยนำทุนวัฒนธรรมเดิมมาประยุกต์สร้างคุณค่าใหม่ พร้อมรักษาภูมิปัญญาและความเชื่อดั้งเดิมไว้ การจัดกิจกรรมเช่นนี้ช่วยให้ผู้เข้าร่วมงานเกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น แม้ความเข้าใจอาจไม่ลึกซึ้งหรือ

ครอบคลุมทุกมิติ แต่ก็สร้างจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้และชื่นชมมรดกทางวัฒนธรรม ได้อย่างชัดเจน

2.2 วิธีการออกแบบกิจกรรมที่ผสมผสานคติชนเข้ากับบริบทร่วมสมัย พบว่า คณะผู้จัดการประกวดได้ตระหนักถึงความสำคัญของการนำผลผลิตทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนในฐานะ “ทุนวัฒนธรรม” ของอำเภอสุวรรณคโลก มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสร้างการรับรู้ผ่านเวทีการประกวดในฐานะ “พื้นที่แห่งการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม” อีกทั้งยังมุ่งหวังให้กิจกรรมดังกล่าวสร้างจุดสนใจใน “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ในพื้นที่ เพื่อให้ผู้ร่วมงานได้เรียนรู้และมีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องราวความเป็นสุวรรณคโลกผ่านประสบการณ์และทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่น

“จากที่เราได้พูดคุยกันว่าจะมีกิจกรรมการประกวด ทางเราอยากชูของดี ในท้องถิ่นให้คนรู้จักเรามากขึ้น โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่กับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวงาน เทศกาล จะได้รู้จักสุวรรณคโลกมากขึ้น พวกเราก็เลยช่วยกันระดมความคิด แล้วออกแบบ กิจกรรมต่าง ๆ โดยใส่ความเป็นสุวรรณคโลกเข้าไปในทุกขั้นตอน เพื่อให้ทุกคนได้มีความสุข และได้เรียนรู้วัฒนธรรมบ้านเราไปพร้อมกัน”

(ชนกฤต ฉันทะมิตร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 พฤษภาคม 2568)

จากการสัมภาษณ์พบว่า ทางคณะผู้จัดได้ออกแบบกิจกรรมการประกวด โดยคำนึงถึงความสนุกสนาน ความแปลกใหม่ และการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม และผู้ชม พร้อมการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างสร้างสรรค์ กิจกรรมเริ่มต้นด้วยการลงทะเบียนของผู้เข้าประกวด ซึ่งเป็นขั้นตอนพื้นฐานที่เปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้าร่วมเวทีได้แสดงศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ จากนั้นจึงเข้าสู่รอบแรก ซึ่งมีผู้เข้าประกวดจำนวน 50 คน เดินโชว์ตัวและแนะนำตนเองภายในเวลาไม่เกิน 1 นาที เพื่อให้คณะกรรมการได้พิจารณาออบรางวัลพิเศษที่สะท้อนถึงบุคลิกภาพ ความสามารถ และความโดดเด่นเฉพาะตัวของแต่ละคน ซึ่งถือเป็นการสร้างความประทับใจแรกให้แก่ผู้ชม และคณะกรรมการ หลังจากจบรอบแรกมีการประกาศผลรางวัลพิเศษเพื่อยกย่องความโดดเด่นเฉพาะตัวของผู้เข้าประกวด ก่อนเข้าสู่รอบที่สองจะใช้วิธีการคัดเลือกแบบ

ไม่ธรรมดา โดยให้ผู้เข้าประกวดจับไข่สีในพานทอง ภายในไข่จะมีข้อความว่า “ดวงดี” ผู้ที่จับได้ข้อความดังกล่าวจะผ่านเข้าสู่รอบถัดไป กิจกรรมนี้สะท้อนแนวคิดเรื่อง โชคชะตาและความเป็นไปได้ในชีวิตอย่างชัดเจน ถัดจากนั้นมีการประกาศรางวัลพิเศษ รอบที่สอง เป็นการให้กำลังใจและเน้นย้ำถึงความสามารถที่ปรากฏจากการแสดงออก ในแต่ละรอบ

ต่อมาเป็นรอบที่สามความน่าสนใจอยู่ที่ผู้เข้าประกวดต้องจับกลุ่มสีของผ้า เช็ดตัว มีแนวคิดมาจากประเพณีทอดผ้าป่าราวของท้องถิ่นและยังมีการเสียดาย เชียมซีโดยประธานจัดงานเพื่อเลือกเพียง 2 สีจากทั้งหมด หากผู้เข้าประกวดอยู่ในกลุ่มสีที่ถูกเลือกก็จะได้ผ่านเข้าสู่รอบถัดไป จากนั้นผู้เข้ารอบ 10 คนจะต้องผ่านการสัมภาษณ์ โดยเน้นคำถามที่สะท้อนความคิด ความสามารถ และการเป็นตัวแทน ของท้องถิ่น ถือเป็นรอบที่เน้นการแสดงออกทางสติปัญญาและจิตวิญญาณของ ความเป็นผู้นำ

รอบที่สี่ ผู้เข้าประกวดจะต้องจับซองกฐินที่ภายในซองมีข้อความว่า “ดวงดี” หากผู้ใดจับได้ก็จะเข้าสู่รอบสุดท้าย จากนั้นมีการประกาศรางวัลพิเศษรอบที่สาม รวมถึงรางวัลพิเศษที่เรียกว่า “ตายแล้วฟื้น” ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่ตกรอบกลับ เข้าสู่เวทีอีกครั้ง แสดงให้เห็นถึงแนวคิดแห่งความหวังและโอกาสใหม่ในชีวิต สุดท้ายคือ รอบตัดสิน โดยผู้เข้ารอบสุดท้ายจะตอบคำถามบนเวทีพร้อมประกอบพิธีอธิษฐานขอ พรต่อหลวงพ่อสามฤทธิ์ อันเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวสวรรค์โลกเคารพนับถือ จากนั้นทำ การเสียดายเชียมซี หากจับได้หมายเลข 1-6 ก็จะได้รับตำแหน่งธิดาดวงดีศรีสวรรค์โลก และรองตามลำดับ ทั้งนี้ ผลการตัดสินในรอบสุดท้ายยึดตามความเชื่อในพลังแห่งสิ่ง ศักดิ์สิทธิ์และโชคชะตา

จากกระบวนการดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากิจกรรมการประกวดธิดาดวงดีศรี สวรรค์โลกทำหน้าที่เป็นกลไกในการส่งต่อทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนในสวรรค์โลก ผ่านรูปแบบที่คนรุ่นใหม่สามารถเข้าถึงได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมและเรียนรู้ได้ ในบริบทปัจจุบัน กิจกรรมดังกล่าวจึงกลายเป็นพื้นที่การเรียนรู้ร่วมสมัยที่ไม่ตัดขาดจาก

รากเหง้าทางวัฒนธรรม และยังเปิดพื้นที่ให้เกิดจินตนาการใหม่ที่เชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันได้อย่างสร้างสรรค์

2.3 วิธีการถ่ายทอดและผลลัพธ์ของการสร้างสรรค์ การประกวดจินตนาการดีศรีสุวรรณโลกในฐานะคติชนสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ถ่ายทอดคติชนด้านความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมพื้นบ้านในรูปแบบร่วมสมัย ซึ่งมีลักษณะการถ่ายทอดเกิดขึ้นอย่างสร้างสรรค์ ทำให้ผลผลิตทางวัฒนธรรมในพื้นที่ไม่หยุดนิ่ง แต่ถูกปรับใช้ในบริบทร่วมสมัยอย่างมีพลวัต ทั้งในด้านความหมาย รูปแบบและการสื่อสาร ดังรายละเอียดต่อไป

วิธีการถ่ายทอดคติชนในการประกวด พบลักษณะสำคัญ ได้แก่ 1) การถ่ายทอดผ่านการประยุกต์พิธีกรรมจาก “พื้นที่ส่วนบุคคล” สู่อำเภอ “พื้นที่สาธารณะ” และ 2) การถ่ายทอดผ่านการสร้างสัญลักษณ์ร่วมทางวัฒนธรรม ล้วนทำให้คติชนสามารถดำรงอยู่และสื่อสารต่อไปได้ในบริบทใหม่ของสังคมร่วมสมัย ดังรายละเอียดต่อไป

1) การถ่ายทอดผ่านการประยุกต์พิธีกรรมจาก “พื้นที่ส่วนบุคคล” สู่อำเภอ “พื้นที่สาธารณะ” ในรูปแบบพิธีกรรมดั้งเดิมนั้น เป็น “พิธีกรรมส่วนบุคคล” ที่มีลักษณะ “ปิด” เช่น การเสี่ยงทายหรือการอธิษฐานขอพร ได้นำมาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการประกวดจนกลายเป็น “พิธีกรรมสาธารณะ” โดยผสมผสานความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์เข้ากับรูปแบบกิจกรรมการประกวดร่วมสมัย ตัวอย่างเช่น การจัดให้มีช่วงไหว้พระสามกฐิ์บนเวที การให้ผู้เข้าประกวดอธิษฐานขณะจับสลากและการเสี่ยงทายเซียมซี ทั้งหมดนี้เป็นการเปิดพื้นที่ให้ผู้เข้าร่วมและผู้ชมได้สัมผัสประสบการณ์เชิงพิธีกรรมในบริบทใหม่ที่ผสมผสานทั้งความศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อดั้งเดิม และบรรยากาศร่วมสมัยเข้าด้วยกัน ทำให้คติชนที่เคยจำกัดอยู่ในประสบการณ์เฉพาะบุคคลถูกนำมาถ่ายทอดและขยายความหมายสู่สาธารณะในฐานะการแสดงพิธีกรรมร่วมกัน

2) การถ่ายทอดผ่านการสร้างสัญลักษณ์ร่วมทางวัฒนธรรม การประกวดได้สร้างสัญลักษณ์ขึ้นมาเพื่อสะท้อนค่านิยมและความเชื่อในพื้นที่ เช่น ใช้การเสี่ยงทาย

ในการตัดสินใจผลบางรอบแทนการใช้เกณฑ์ด้านรูปลักษณะของผู้เข้าประกวด แสดงถึงความเชื่อเรื่องดวง บุญ และโชคชะตา รวมถึงความเชื่อเกี่ยวกับความตายและภพชาติที่ปรากฏผ่าน “รางวัลตายแล้วฟื้น” ซึ่งเปรียบได้กับโอกาสใหม่ในชีวิต นอกจากนี้ยังมีการใช้วรรณกรรมมุขปาฐะ เช่น การเล่าเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นในรอบแนะนำตัวที่มีทั้งบทบาทให้ความรู้และสร้างความบันเทิงแก่ผู้ชมไปพร้อมกัน

ส่วนผลลัพธ์ของการสร้างสรรค์ พบว่า กิจกรรมการประกวดเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้และแสดงออกทางวัฒนธรรมของชุมชน ก่อให้เกิดผลลัพธ์สำคัญหลายประการผ่านการใช้คติชนในพื้นที่ ประการแรก คือ การใช้คติชนดั้งเดิมต่อยอดคติชนในบริบทใหม่ ด้วยการนำข้อมูลคติชนที่มีอยู่เฉพาะในพิธีกรรมส่วนบุคคลมาปรับใช้ในกิจกรรมร่วมสมัย ทำให้เกิดการผลิตซ้ำอย่างสร้างสรรค์ และทำให้ “คติชนมีชีวิต” อยู่ในรูปแบบใหม่ ๆ อย่างน่าสนใจ

ประการที่สอง คือ การใช้คติชนในการสร้างความภาคภูมิใจผ่านทุนทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น เวทีการประกวดนี้ทำให้กลุ่มชนในพื้นที่และนอกพื้นที่ได้เห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของข้อมูลทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านการเล่าเรื่อง การแต่งกาย และบทบาททางวัฒนธรรมของผู้เข้าประกวด

ประการที่สาม คือ การใช้คติชนเพื่อสร้างการรับรู้และส่งเสริมการท่องเที่ยว กิจกรรมการประกวดนี้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการสื่อสารทางวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่น รวมถึงเป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลทางวัฒนธรรมของพื้นที่ด้วย เช่น การตอบคำถามในรอบสัมภาษณ์ที่เปิดให้ผู้เข้าประกวดเล่าเรื่องประเพณีท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีการใช้วัตถุเชิงสัญลักษณ์ในประเพณี เช่น ผ้าเช็ดตัวจากประเพณีทอดผ้าป่าราว ที่สื่อถึงความเชื่อเรื่องการทำบุญและการแบ่งปัน ตลอดจนการบูรณาการองค์ประกอบของประเพณีเข้าสู่พื้นที่สาธารณะอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งช่วยให้ผู้เข้าร่วมงานเกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านประสบการณ์ตรงและเสริมสร้างภาพลักษณ์ของชุมชนในฐานะแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์

นอกจากนี้ ยังพบว่าความสร้างสรรค์เกิดจากการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้เข้าประกวดที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQIA+) ซึ่งช่วยขยายขอบเขตของเวทีให้เปิดกว้างและยืดหยุ่นมากขึ้น การเข้าร่วมประกวดของกลุ่มนี้ไม่ได้จำกัดเพียงการแสดงความสามารถหรือศิลปะการแต่งกาย แต่ยังสะท้อนถึงการตีความและประยุกต์ทุนทางวัฒนธรรมให้ออกมาในรูปแบบใหม่ที่เข้ากับบริบทร่วมสมัย เช่น การดัดแปลงพิธีกรรม การสร้างสัญลักษณ์ และการนำเรื่องเล่าเชิงคติชนมาผสมผสานอย่างสร้างสรรค์ การเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQIA+) จึงเป็นทั้งการสร้างความร่วมมือและการสร้างความสนุกสนานบนพื้นฐานของทุนทางวัฒนธรรมตามแนวคิดชนสร้างสรรค์ พร้อมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการสื่อสารคติชนสู่ผู้ชมอย่างกว้างขวาง

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษากิจกรรมการประกวดธิดาดวงดีศรีสุวรรณโลก แสดงให้เห็นว่าการศึกษาดังกล่าวเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้และแสดงออกทางวัฒนธรรมของชุมชนสะท้อนอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นของอำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย อีกทั้งยังเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ให้ความบันเทิง โดยจัดสรรพื้นที่และกิจกรรมให้สอดคล้องกับงานประเพณีสงกรานต์ของชุมชน ทำให้ผู้เข้าร่วมและผู้ชมได้สัมผัสประสบการณ์ทางวัฒนธรรมอย่างเต็มที่ ผลการศึกษาพบคติชนที่ปรากฏในกิจกรรมประกวดจำนวน 3 ประเภท ได้แก่ 1) ความเชื่อ 2) ประเพณีพิธีกรรม และ 3) วรรณกรรมมุขปาฐะ โดยความเชื่อปรากฏผ่านเรื่องของดวง บุญ โชคชะตา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ส่วนประเพณีและพิธีกรรมพบว่ามีเชื่อมโยงประเพณีทอดผ้าป่าราวและพิธีกรรมการเสี่ยงทายต่าง ๆ เข้ากับการจัดกิจกรรม ขณะที่วรรณกรรมมุขปาฐะ เช่น การใช้คำประพันธ์ร้อยกรอง การเล่าเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นในรอบแนะนำตัว ทำหน้าที่ทั้งให้ความรู้และสร้างความบันเทิงแก่ผู้ชม

สำหรับวิธีการสร้างสรรค์กิจกรรมโดยใช้ทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น พบ 3 แนวทางสำคัญ ได้แก่ 1) วิธีคิดเชิงสร้างสรรค์ที่อิงจากรากวัฒนธรรม 2) วิธีการออกแบบกิจกรรมที่ผสมผสานคติชนเข้ากับบริบทร่วมสมัย เช่น การประยุกต์พิธีกรรมส่วนบุคคลให้กลายเป็นพิธีกรรมสาธารณะ และ 3) วิธีการถ่ายทอดที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมและผู้ชมเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านประสบการณ์ตรง นอกจากนี้ ความสร้างสรรค์ยังเกิดจากการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้เข้าประกวดที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQIA+) การเปิดพื้นที่ให้กลุ่มนี้ช่วยสร้างความร่วมสมัยและความสนุกสนานบนพื้นฐานทุนวัฒนธรรมตามแนวคิดสร้างสรรค์ พร้อมส่งเสริมการสื่อสารคติชนสู่ผู้ชมอย่างกว้างขวาง เมื่อพิจารณากิจกรรมการประกวดดังกล่าวนี้เทียบกับการประกวดนางงามในบริบทสังคมปัจจุบันพบว่า มีความโดดเด่นในเรื่องของการประยุกต์ใช้คติชนและทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อสร้างสรรค์กิจกรรม รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมตีความและสร้างความหมายใหม่ ทำให้เวทีประกวดกลายเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้และพื้นที่แห่งการสร้างสรรค์ที่สะท้อนทั้งอัตลักษณ์ท้องถิ่นและพลวัตของวัฒนธรรมร่วมสมัย

ด้านประเด็นคติชนที่ปรากฏในกิจกรรมการประกวดธิดาดวงดีศรีสุวรรณโลกอำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ 1) ความเชื่อ 2) ประเพณีพิธีกรรม และ 3) วรรณกรรมมุขปาฐะ ซึ่งสอดคล้องกับงานของอภิรักษ์ณ์ เกษมผลกุล และพงษ์ศิริชัย สมคะแน (2565) ที่ได้ศึกษาเรื่องคติชนกับนางงาม: บทบาทหน้าที่ของคติชนและภาพสะท้อนสังคมไทย พบว่า คติชนในวงนางงามสามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) คติชนประเภทพิธีกรรม 2) คติชนประเภทความเชื่อ และ 3) คติชนประเภทเครื่องรางของขลัง คติชนทั้งสามทำหน้าที่สำคัญสองประการ คือ สนองความต้องการทางจิตใจและสร้างความหวัง ตลอดจนเป็นพลังในการรวมกลุ่มทางสังคมของผู้เข้าประกวด ทั้งนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการนำคติชนหรือข้อมูลทางวัฒนธรรมมาใช้ในการจัดกิจกรรมการประกวด มักมุ่งเน้นไปที่การประยุกต์ใช้คติชนด้านความเชื่อและพิธีกรรมในระดับปัจเจกบุคคล เช่น การขอพร การทำบุญหรือการพกเครื่องราง เพื่อเสริมความมั่นใจและความเป็นสิริมงคล ในขณะที่

คติชนประเภทวรรณกรรมมุขปาฐะ เช่น คำขวัญ สำนวนพื้นบ้าน หรือเรื่องเล่าทางท้องถิ่น ยังมีบทบาทอยู่บ้าง แต่ไม่ใช่องค์ประกอบหลักของกิจกรรม จึงสะท้อนให้เห็นว่าคติชนที่ถูกนำมาใช้ในเวทีประกวดนั้น ส่วนใหญ่เน้นการตอบสนองต่อความเชื่อและอารมณ์ความรู้สึกของผู้เข้าประกวดในระดับปัจเจกบุคคล มากกว่าการใช้เพื่อเป้าหมายเชิงพิธีกรรมชุมชนหรือการสื่อสารทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ

ส่วนประเด็นวิธีการสร้างสรรค์กิจกรรมการประกวดธิดาดวงดีศรีสุวรรณคโลก พบว่า สอดคล้องกับงานของภาณุวัฒน์ สกุลสืบ (2561) เรื่องการสร้างสรรค้ประเพณีด้วยคติชนประยุกต์ กรณีศึกษาเทพบุตรสลุงหลวงในงานสลุงหลวง กลองใหญ่ ปีใหม่เมือง จังหวัดลำปาง เสนอว่าการประกวดเป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการประยุกต์ใช้คติชนประเภทความเชื่อ การเสี่ยงทาย และแนวปฏิบัติของคนล้านนา เข้ากับกิจกรรมร่วมสมัย เช่น การคัดเลือกผู้เข้าประกวด การเข้าร่วมขบวนแห่ และพิธีกรรมประจำประเพณี เหล่านี้สะท้อนให้เห็นกระบวนการสร้างสรรค์กิจกรรมทางวัฒนธรรมด้วยทุนทางคติชน นำไปสู่บทบาทใหม่ของคติชนในฐานะ “ทุนวัฒนธรรมที่มีชีวิต” ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างสร้างสรรค์ในบริบทปัจจุบัน

ทั้งนี้ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่ากิจกรรมการประกวดธิดาดวงดีศรีสุวรรณคโลก มีลักษณะของการนำคติชนมาสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ เช่น การประยุกต์พิธีกรรมเสี่ยงทายหรือการอธิษฐานขอพรให้สอดคล้องกับบริบทของเวทีประกวด ทำให้ผู้เข้าร่วมและผู้ชมสามารถเข้าถึงพิธีกรรมดั้งเดิมในรูปแบบร่วมสมัยที่เข้าถึงได้ง่าย นอกจากนี้การออกแบบกิจกรรมที่ผสมผสานความบันเทิงเข้ากับสาระทางวัฒนธรรม เช่น การแนะนำตัวด้วยบทกลอนหรือวรรณกรรมมุขปาฐะ ยังช่วยสร้างความรู้สึกร่วมของผู้ชมในลักษณะที่เชื่อมโยงทั้งอารมณ์ ความเชื่อ และความรู้ โดยไม่ลดทอนคุณค่าของความเชื่อดั้งเดิมแต่อย่างใด แนวทางดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าคติชนไม่ใช่สิ่งล้าสมัย หากแต่สามารถเป็น “สื่อกลาง” ในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ของท้องถิ่นผ่านภาษาร่วมสมัยได้อย่างสร้างสรรค์ อีกทั้งกิจกรรมนี้ยังเป็นพื้นที่ให้เกิด “การเรียนรู้ทางวัฒนธรรม” ที่ไม่จำกัดอยู่เฉพาะในพิธีกรรมหรือพื้นที่เฉพาะกลุ่ม แต่ปรากฏอยู่ในเวทีสาธารณะ

ที่ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง ทั้งยังเชื่อมโยงกับมิติทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวในระดับชุมชน

แนวทางของกิจกรรมยังสอดคล้องกับงานของอรอุษา สุวรรณประเทศ และคณะ (2567) ที่ศึกษาการถอดรหัสสุนทรียะเมือง: การออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมโดยใช้เกมสถานการณ์จำลอง เสนอว่าการใช้กิจกรรมสร้างสรรค์สามารถกระตุ้นการแสดงออกถึงรสนิยม ความสนใจ และความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง ทั้งยังสะท้อนรหัสสุนทรียะของเมืองที่นำไปสู่การพัฒนาทางวัฒนธรรมที่มีชีวิตในระดับพื้นที่ เป็นแนวทางเดียวกับกิจกรรมการประกวดธิดาดวงดีศรีสุวรรณโลกที่ใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นฐานในการออกแบบกิจกรรมร่วมสมัยอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับแนวคิดขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) ที่เสนอว่ามรดกภูมิปัญญาที่มีชีวิต (Living Heritage) เป็นทรัพยากรวัฒนธรรมที่สำคัญ (UNESCO, 2022) และกิจกรรมทางวัฒนธรรมร่วมสมัยสามารถเป็นรากฐานของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ได้อย่างยั่งยืน หากมีการออกแบบกิจกรรมโดยยึดโยงกับบริบทท้องถิ่น พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสรรค์อย่างแท้จริง (UNESCO, 2023)

ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะ

1. การศึกษาครั้งนี้มีข้อจำกัดด้านเวลาและการเข้าถึงผู้เข้าประกวดจากหลากหลายพื้นที่ จึงไม่สามารถเก็บข้อมูลเชิงลึกได้อย่างครบถ้วน ดังนั้น ควรมีการศึกษาข้อมูลจากกลุ่มผู้เข้าประกวดในระดับปัจเจกบุคคล เพื่อให้เข้าใจมิติด้านความเชื่อและพิธีกรรมส่วนบุคคลได้อย่างลึกซึ้ง

2. ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังเวทีการประกวด “นางงาม” หรือ “นายงาม” ในท้องถิ่นอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการใช้คติชนสร้างสรรค์หรือการประยุกต์ข้อมูลทางวัฒนธรรมในการจัดกิจกรรม โดยเน้นการวิเคราะห์อัตลักษณ์

ท้องถิ่น บทบาทของชุมชน และการบูรณาการกับมิติอื่น เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อยกระดับคุณค่าทางวัฒนธรรมและต่อยอดเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ และสังคมอย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

- ชาญยุทธ สอนจันทร์. (2560). การผลิตซ้ำและการสร้างใหม่ในประเพณีบุญข้าวเจ้า อำเภอบัวชุม จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารวิชาการวิถีสังคมมนุษย์*, 5(2), 167-189. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/wh/article/view/164319>
- พจมาน มุลทรัพย์ และ ศิริพร ภักดีผาสุข. (2565). พญานาคบูชา: การสร้างสรรค์ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับพญานาคในบริบทสังคมอีสานร่วมสมัย. *วารสารอักษรศาสตร์และไทยศึกษา*, 44(1), 1-19. <https://so08.tci-thaijo.org/index.php/artssu/article/view/71>
- ภาณุวัฒน์ สุกุลสีบ. (2561). การสร้างสรรค์ประเพณีด้วยคติชนประยุกต์: กรณีศึกษา เทพบุตรสลุงหลวงในงานสลุงหลวง กลองใหญ่ ปีใหม่เมือง จังหวัดลำปาง. ใน พรชนก ทองลาด (บ.ก.), *รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการผลงานระดับชาติ เครือข่ายบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 18 และลำปางวิจัย ครั้งที่ 4* (น. 1008-1024). มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2542ก). ความเชื่อ. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 8 คติชนวิทยาสำหรับครู: หน่วยที่ 8-15*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2542ข). ประเพณีและพิธีกรรม. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 8 คติชนวิทยาสำหรับครู: หน่วยที่ 8-15*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2542ค). เพลงพื้นบ้าน. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา ภาษาไทย 8 คติชน วิทยาสำหรับครู: หน่วยที่ 1-7*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. นานามีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

ศิริพร ณ ถลาง. (2559). “คติชนสร้างสรรค์”: บทสังเคราะห์และทฤษฎี. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

อภิรักษ์ณ์ เกษมผลกุล และ พงษ์ศิริชัย สมคะแน. (2565). คติชนกับนางงาม: บทบาทหน้าที่ของคติชนและภาพสะท้อนสังคมไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 30(2), 179-196.

<https://journal.lib.buu.ac.th/index.php/huso2/article/view/8112>

อรอุษา สุวรรณประเทศ, แคทรียา อังทองกำเนิด, ณัฐพร ไช้มุขข์, และปฐวี พรหมเสน. (2567). ถอดรหัสสุนทรียะเมือง: การออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ทางวัฒนธรรม โดยใช้เกมสถานการณ์จำลอง. ใน *จิตติมา เสงี่ยมจิตร (บ.ก.), เอกสารสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ พหุศาสตร์บูรณาการสังคม: องค์ความรู้สู่ยุคปัญญาประดิษฐ์ เศรษฐกิจ ภาษา การสื่อสารและศาสตร์แห่งอนาคต* (น. 377-391). มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

UNESCO. (2022). *Re/Shaping Policies for Creativity: Addressing culture as a global public good*. UNESCO.

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380474>

UNESCO. (2023). *Living Heritage and Education: Strengthening transmission through learning*. UNESCO.

<https://ich.unesco.org/doc/src/46212-EN.pdf>